

Linnade ja valdade päev 2021

„Kohalike sotsiaalteenuste ja sotsiaaltoetuste kättesaadavus“

Kersti Kriisk, PhD

Tallinna ülikool, sotsiaaltöö lektor

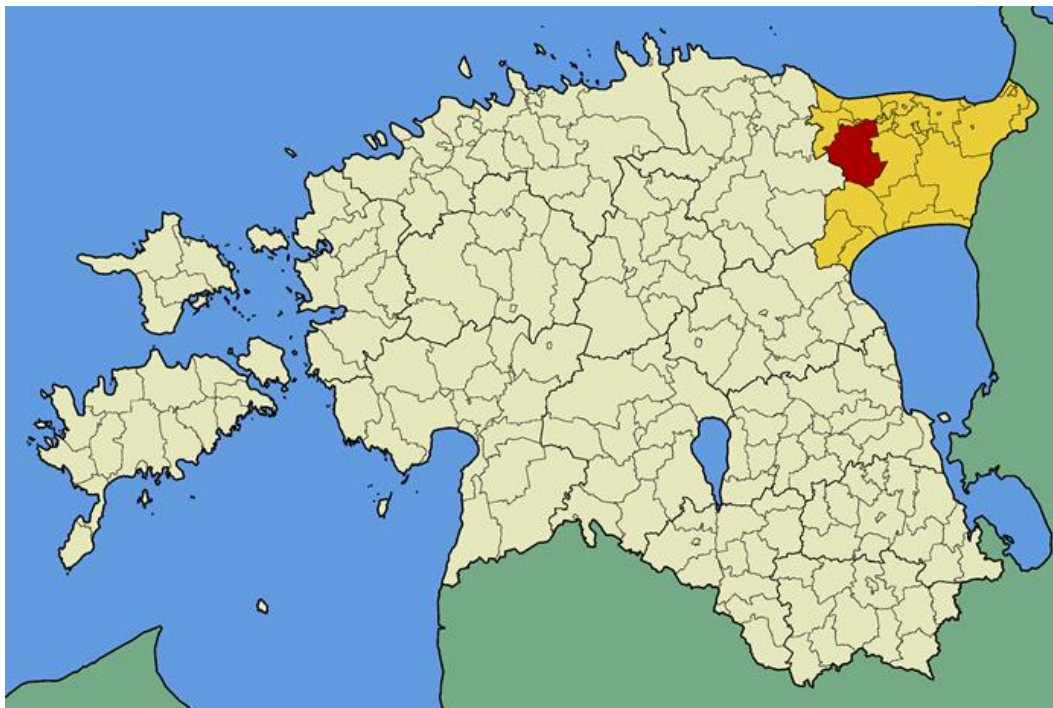
18. august 2021, Tallinna Lauluväljak

TALLINNA ÜLIKOOL
Ühiskonnateaduste
instituut

Maidla vald

Uurimissuund ja tegevus õppejõu/teadlasena

- Sotsiaalpoliitika ja sotsiaal probleemid: ***Kohalikud omavalitsused, sotsiaalteenuste ja toetuste korraldus***
 - Doktoritöö: ***Kohalike sotsiaalpoliitiliste meetmete kättesaadavus: regulatsioonid ja regionaalsed eripärad 2006-2016***
- Sotsiaaltöötaja profession: ***Sotsiaaltöö praktikad ja sotsiaaltöötaja kutse***

KOVi roll sotsiaalkaitstes

Sotsiaalhoolekanne

Eakad

Puuetega isikud

Lapsed

Muud sihtrühmad

Eluase

Lastekaitse

Sotsiaalabi

Toimetulekutoetus

Muud toetused ja
teenused

**Tööturg ja
aktiviseerimine?**

**Kohalik tööturg ja
tööhõive**

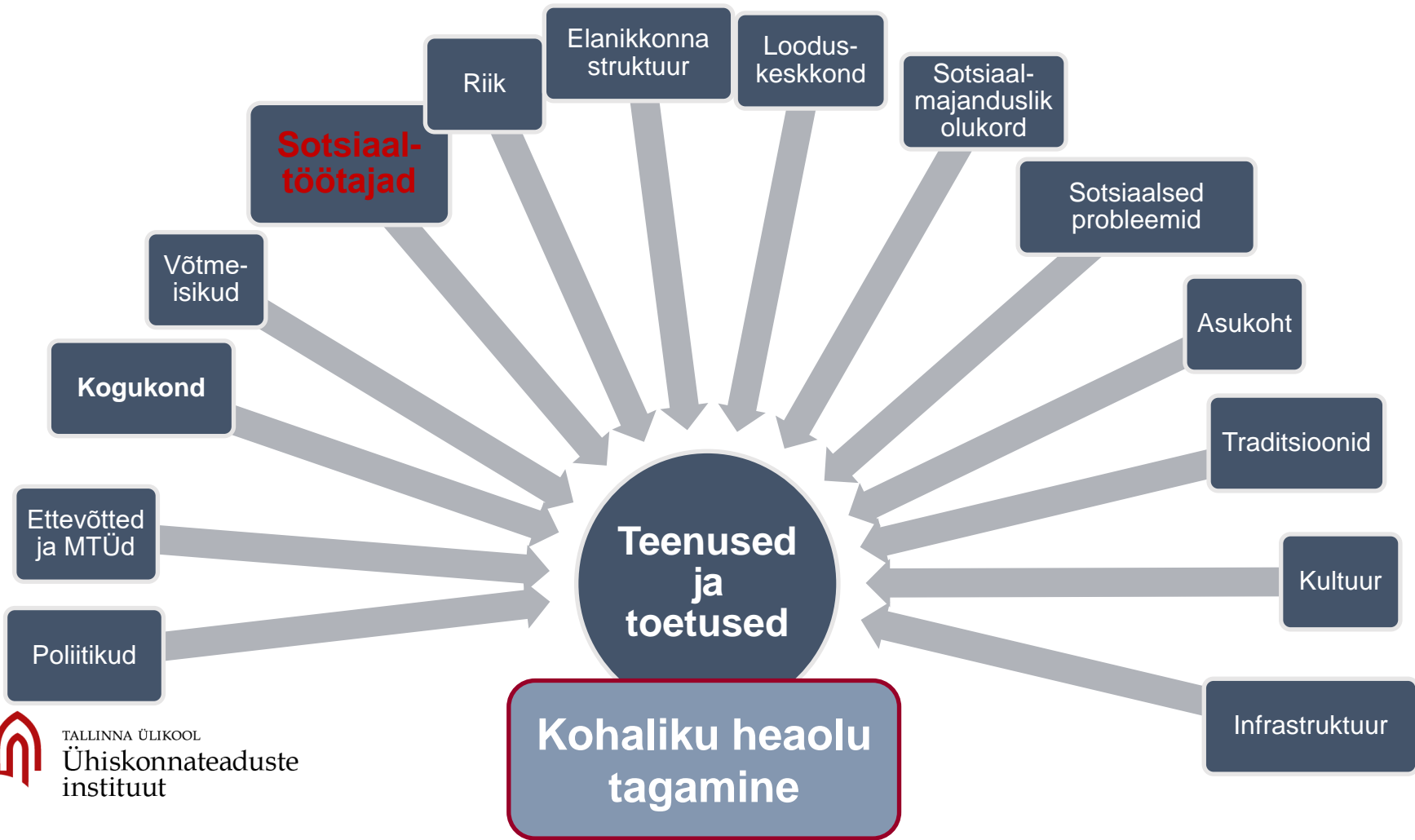
TALLINNA ÜLIKOOI

Ühiskonnateaduste
instituut

Miks on vaja mõista territoriaalseid eripärasid?

- Kohalikel omavalitsuste kasvav roll nii Eestis kui ka maailmas
- Õiglase kättesaadavuse tagamine ka riigisisesele
- Omavalitsused kui unikaalsed ja autonoomsed üksused
- KOVide kohustus tagada erinevaid teenuseid ja toetusi ka piiratud ressursside tingimustes

Kättesaadavus

- Vahendite ja meetmete (eba)ühtlane/õiglane jaotus omavalitsuste vahel ja sees
 - Teenuste (mitte)osutamine ja toetuste (mitte)eraldamine omavalitsuses
 - Sotsiaaltöötajate hinnang teenuste vajadusele KOVis
 - Vahendite jaotamine sihtrühmade lõikes KOVi siseselt
 - Sotsiaalkaitse kulud omavalitsustes
 - Toetuskeemide heldus ja olulisus ning muutused ajas

Kättesaadavuse territoriaalsed eripärad

- Omavalitsuse asukoht ja suurus
- Linnad vs vallad
- Finantsressid
- Elanikkonna struktuur (lapsed, eakad, puuetega isikud)
- *Riigi ja KOVi vahelised regulatsioonid*

Mida ja millal uuriti?

- Ajavahemik 2006-2016
- 18 sotsiaalteenust ja 5 toetuste skeemi
- Kõik Eesti kohalikud omavalitsused
- Andmed: sotsiaaltöötajate ekspert hinnangud, sotsiaal- ja rahandusministeeriumi andmekogud, Eesti statistika andmebaas (rahvaloendus), seadusandlus jne

Erinev reguleeritus: riik versus KOVid

	Vajaduspõhine peretoetus	Toimetulekutoetus	Hooldajatoetus (lapsed)	Hooldajatoetus (täiskasvanud)	Täiendavad toetused	Sotsiaalteenused
	<i>Kohalik autonoomia</i>					
Eeskirjad	puudub	madal	kõrge	kõrge	täielik	täielik (kõrge)
Rahastus	puudub	puudub	keskmine	kõrge	täielik	täielik
Korraldus	madal	keskmine	kõrge	kõrge	täielik	täielik (kõrge)
	Tsentraliseeritud skeem minimaalse autonoomiaga	Tsentraliseeritud skeem mõningase autonoomiaga	Lokaalne skeem mõningase tsentraalse reguleeritusega	Lokaalne skeem minimaalse tsentraalse reguleeritusega	Täielikult lokaalne skeem ilma tsentraalse reguleeritusega	Täielikult lokaalne skeem ilma (minimaalse) tsentraalse reguleeritusega

Mõningad faktid

- Suurem tsentraliseeritus ei taga veel, et toetused, teenused jaotuvad ühtlasemalt nii osatähtsuse kui ka helduse osas
- Teatud üleriigilised regulatsioonid võivad vähendada toetuste kättesaadavust (hooldajatoetused)
- Tsentraalsete toetuste heldus ja osatähtsus on aastate jooksul märgatavalt rohkem tõusnud kui kohalike meetmete heldus – vaikne tsentraliseerimine
- Teenuste osatähtsuse tõus veel enne sotsiaalhoolekande reformi 2016
- Sarnane regulatsioon kuid erinev kättesaadavus (teenused)

Sotsiaalteenused osutamine ja vajadus

- “Kohaliku omavalitsuste rahastatavad sotsiaalteenused Eestis“;
- Küsitluse aeg: juuni 2013. a – september 2013. a;
- Vastamismäär: 99,6% (225 KOVi 226-st, puudu Põlva vald);
- Etteantud sotsiaalteenuste nimekiri (18)
 - ▶ Sotsiaalnoustamine;
 - ▶ Võlanõustamine;
 - ▶ Perelepitusteenus;
 - ▶ Päevakeskuse (sotsiaalkeskuse) teenus täiskasvanutele/eakatele;
 - ▶ Päevakeskuse (sotsiaalkeskuse) teenus lastele/noortele;
 - ▶ Päevakeskuse (sotsiaalkeskuse) teenus puuetega inimestele;
 - ▶ Koduteenus;
 - ▶ Üldhooldekoduteenus;
 - ▶ Tugiisik täiskasvanule;
 - ▶ Tugiisik lapsele;
 - ▶ Isiklik abistaja;
 - ▶ Lapsehoid;
 - ▶ Sotsiaaleluase;
 - ▶ Eluruumi kohandamine;
 - ▶ Sotsiaaltransport;
 - ▶ Turvakoduteenus lapsele;
 - ▶ Turvakoduteenus vägivalla ohvritele;
 - ▶ Varjupaigateenus;

Mõningad faktid sotsiaalteenustest

- Osa teenuseid osutas vähem kui pooled KOVidest
- Keskmiselt osutati 11 teenust ja täiendav hinnanguline vajadus oli 7 teenusele
- Olulised erinevused linnaliste ja maa omavalitsuste vahel
- Valdades osutati vähem teenuseid ja sotsiaaltöötajate hinnangul oli ka täiendav vajadus väiksem
- Valdadel oli ühe elaniku kohta rohkem vahendeid kohalikus eelarves
- Vallad kulutasid proportsionaalselt oma eelarvest ja elaniku kohta rohkem sotsiaalkaitsele kui linnad
- Teenuseid võib jagada korralduslikult nelja gruppi

TALLINNA ÜLIKOO

Ühiskonnateaduste
instituut

Grupp I: Teenused mida osutavad enamuse KOVe

- sotsiaalnõustamine, üldhooldekoduteenus, sotsiaaltransport, avahooldusteenus, sotsiaaleluase
- linnade ja valdade vahel olulisi erinevusi ei olnud osutamises, kuid hinnanguline vajadus suurem linnades
- Erand sotsiaaltransport, mida osutasid pea kõik vallad, kuid vaid $\frac{3}{4}$ linnadest.
- **Võtmeküsimus:** transport, kvaliteet ja kvantiteet

Grupp II: Vähesed osutavad, vajadus suur

- tugiisik täiskasvanule, tugiisik lapsele, isiklik abistaja
- Linnad osutavad rohkem ja näevad ka suuremat vajadust
- inimressurssi mahukad teenused
- Teenuse osutamine elukoha vahetus läheduses
- **Võtmeküsimus:** spetsialistide piisavus ja pädevus (tugiisikud, avahooldustöötajad, isiklikud abistajad jne) kogukonna, kohalike elanike ja ettevõtete roll

TALLINNA ÜLIKOOL

Ühiskonnateaduste
instituut

Grupp III: Vähesed osutavad, vajadus madal

- turvakoduteenus lapsele, turvakoduteenus vägivalla ohvritele, varjupaigateenus
- Linnad osutavad rohkem ja näevad ka suuremat vajadust
- Kulukas hoonete ülalpidamine
- Elukohalähedus ei ole määrava tähtsusega
- Väike sihtrühm
- **Võtmeküsimus:** delegerimine, koostöö KOVide vahel, teenuste osutamine suuremates keskustes
- Erand lapsehoiuteenus – alternatiiv lasteaed/sõim

TALLINNA ÜLIKOO

Ühiskonnateaduste
instituut

Grupp IV: Nii osutamine kui vajadus keskmisel tasemel

- Nõustamisteenused
- Erinevad sotsiaalkeskused ja eluruumi kohandamine
- Sotsiaalkeskused hinnanguline vajadus suurem valdades
- **Võtmeküsimus:** elukoha suhteline lähedus ja transport eelkõige sotsiaalkeskused – multifunktsionaalsed ja elukaarepõhised keskused

Transport kui võtmeteenus eriti maapiirkonnas

- Heaolu kättesaadavuse sõltuvus ühistranspordist, sotsiaaltranspordist
- Linnades sotsiaaltransport enamasti seotud puuetega isikutega
- Maal sotsiaaltransport lisaks täiendus hõredale ühistranspordile
- Sotsiaaltöötaja kui autojuht
- Kuidas korraldada paindlik transpordi süsteem (maapiirkondades)
ühistransport+sotsiaaltransport+sõidujagamine?

Haldusreformi eelsed KOVi klastrid

- **Klaster I** – Ääremaa KOVid, kus on suur puuetega inimeste ja eakate osakaal; (*5 linna ja 21 valda*)
- **Klaster II** – Suuremaid linnu ümbritsevad KOVid, kus on suur lastega perede osakaal; (*3 linna ja 28 valda*)
- **Klaster III** – Väiksed ääremaa vallad, kus on suur eakate osakaal; (*44 valda*)
- **Klaster IV** – Niinimetatud keskmised KOVid; (*3 linna ja 68 valda*)
- **Klaster V** – Linnad ja KOVid, kus on suur üksikute eakate ja üksikvanemate osakaal; (*22 linna ja 27 valda*)
- **Klaster VI ja Klaster VII** – Unikaalsed KOVid (*4 valda + 1 vald*)

TALLINNA ÜLIKOO

Ühiskonnateaduste
instituut

Klaster I: (teenuseid keskmiselt 9.8; vajadus keskmiselt 7.0)

Klaster II: (teenuseid 13.0; vajadus 8.3)

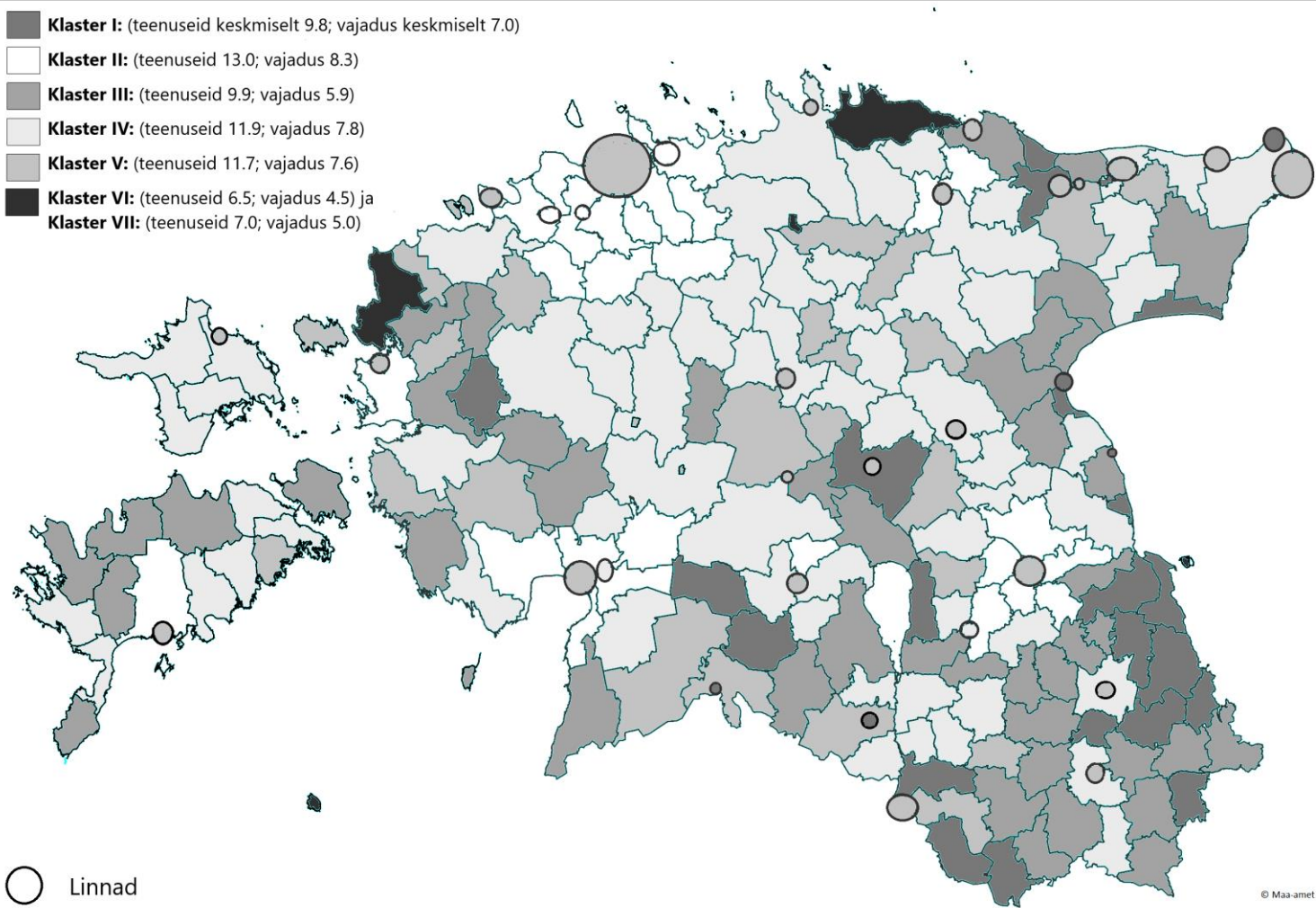
Klaster III: (teenuseid 9.9; vajadus 5.9)

Klaster IV: (teenuseid 11.9; vajadus 7.8)

Klaster V: (teenuseid 11.7; vajadus 7.6)

Klaster VI: (teenuseid 6.5; vajadus 4.5) ja

Klaster VII: (teenuseid 7.0; vajadus 5.0)

○ Linnad

Haldusreformieelsed KOVID: keskus-ääremaa vs teenuste kättesaadavus

- I. Suuremaid linnu ümbritsevad KOVID
- II. Suuremad linnad ja tõmbekeskused
- III. nn „keskmised“ KOVID
- IV. Väikesed ja hõredalt asustatud (ääremaa) vallad kus on suur eakate osakaal
- V. Ääremaa KOVID kus on ebarportsionaalselt suur osakaal puuetega isikuid nn multiprobleemsed vallad ja linnad

Tarvilik kuid mitte piisav. Veel?

- Sotsiaaltöötajate pädevus ja prioriteedid
- Kohalike ja riiklike võtmeisikute, teenusepakkujate prioriteedid ja pädevus
- Vaesus: nii elanikkonna kui ka omavalitsuste vaesus
- Tööturg: töökohad, kvaliteet, hõive, töötus
- Hariduse ja tervishoiu kättesaadavus ja kvaliteedi regionaalsed eripärad
- Informatsiooni kättesaadavuse eripärad
- Meetmete paljus, abi osutamise ja heaolutagamise mitmekesisus
- Ja teised territoriaalsed eripärad
- *Haldusreformi järgne olukord*
- *Individaalsed ja sihtrühmapõhised faktorid*

TALLINNA ÜLIKOOL

Ühiskonnateaduste
instituut

Kuidas tasandada regionaalseid eripärasid heaolu tagamisel KOVide vahel ja sees?

- Oluliste sotsiaalsete, majanduslike, kultuuriliste, poliitiliste, geograafiliste ja organisatoorsete **eripärade määratlemine ning mõjuanalüüsid**
- **Spetsialistide** (sotsiaaltöötajad, tugispetsialistid) **pädevus ja piisavus**
- **Innovatiivsed lahendused** eriti hõredamalt asustatud maapiirkondades ja ääremaal
- **Ennetustegevus** nii laste kui ka täiskasvanutega, nii tervise, hariduse kui ka tööturuvaldkonnas – arvestamine kohalike eripäradega
- Riigi roll, omavalitsuste vahelise koostöö, erasektori ja kogukonna sh MTÜde roll kohaliku heaolu tagamisel – **sotsiaaltöötajad kui protsesside juhid heaolu tagamise valdkonnas**
- **Rahastuskeemide toetav ja motiveeriv iseloom** sh alternatiivsete ja kohalikest eripäradest tulenevate lahenduste toetamine, eripäradega arvestamine, kohaliku tööturu toetamine

TALLINNA ÜLIKOOL

Ühiskonnateaduste
instituut

Lõpetuseks mõned mõtlemiskohad

- Detsentraliseerimisel võivad olla ootamatud tagajärjed
- Detsentraliseerimine ei tähenda veel omavalitsuste autonoomia ja otsustuspädevus suurenevad
- Ei piisa linn-vald eripäradest pigem keskus-ääremaa skaala
- Kui oluline on teenuse osutamisel/toetuse eraldamisel elukohalähedus
- Naaberomavalitsustel on tihti sarnased sotsiaalprobleemid ja sarnane võimekus

TÄNAN!

Kersti Kriisk, PhD

Kersti.Kriisk@tlu.ee

Ingliskeelne doktoritöö „*Intergovernmental Relations and Territorial Disparities in Access to Local Social Policy Measures: The Case of Estonia*“ [ETERA](#)

Eestikeelne kokkuvõtlik artikkel „[Kohalike sotsiaalteenuste ja -toetuste kättesaadavus](#)“ ajakiri Sotsiaaltöö 2021/1

TALLINNA ÜLIKOO

Ühiskonnateaduste
instituut